

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-609-6-12>

PROBLEMS OF PERCEPTION AND UNDERSTANDING OF CONTEMPORARY ART

ПРОБЛЕМИ СПРИЙНЯТТЯ ТА РОЗУМІННЯ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

Kyrychenko O. I.

*Ph.D., Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Arts
Volodymyr Vynnychenko Central
Ukrainian State Pedagogical University
Kropyvnytskyi, Ukraine*

Кириченко О. І.

*кандидат мистецтвознавства,
доцент,
доцент кафедри мистецтв
Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира
Винниченка
м. Кіровоградський, Україна*

Сучасне мистецтво – таке явище, про яке можна сказати, що воно є найбільш складним продуктом багатовікової творчої діяльності людини. Воно потребує зовсім інших підходів до розуміння і сприймання художньої образності твору глядачами. Його не можна оцінювати з точки зору класичних норм, від яких воно свідомо відступає і часто провокує глядача, аби привернути увагу до загострених проблем і подій сьогодення. Глядачеві необхідно мати певні знання і підготовку до розуміння закладених у твори сучасного мистецтва ідей, йому необхідний деякий культурний досвід, щоб зануритися в зміст виражальних засобів цих ідей. Для того, щоб сприймати твір сучасного мистецтва, глядач має бути відкритим до його сприймання, має бути готовим до розуміння значення художньо-образних експериментів художника, вміти відходити від звичних уявлень про прекрасне. Не менш суттєвою є й проблема доступності широкої аудиторії до творів сучасного мистецтва, які експонуються часто не в класичних музеях, а в спеціальних галереях, виставкових залах, на якихось площадках, які не дуже популярні у широких мас. Всі ці фактори, а також багато інших, приводять до необхідності виявлення проблем сприйняття та розуміння сучасного мистецтва як особливої мистецької галузі, а також пошуків засобів розвитку готності до його сприйняття глядачами.

Методологічною основою дослідження є комплексні загальнонаукові методи (компаративний аналіз, синтез, узагальнення) та методологічні підходи (історико-культурологічний, системний), які спрямовані на теоретичне осмислення зазначеної проблеми.

Особливості сучасного мистецтва полягають у зміні художнього коду. Широка публіка не завжди готова сприймати такі явища, коли мистецтво відходить від звичних для неї форм художнього висловлювання. Більшість глядачів вихована на класичному мистецтві, яке тривалий час пропагувалось у музеях, популярних журналах, репродукціях, навіть у шкільних посібниках. Звідси сформувалась звичка порівнювати все з класикою як зразком художнього зображення. Класика зрозуміла і про неї багато відомо. Проте, вже з появою імпресіонізму, а потім авангардного мистецтва почались проблеми сприймання і розуміння того, що саме хотів відобразити художник зовсім іншими засобами, ніж це було прийнято багато століть.

З тих пір від глядачів доволі часто можна почути, коли йдеться про нетрадиційну форму мистецтва: я цього не розумію. А якщо не розумію, мені це не цікаво. Саме це заважає сприймати будь-який художній твір або художню акцію contemporary art. Між тим позиція сучасних митців полягає в тому, що вони не прагнуть до надання насолоди глядачеві, не створюють таке мистецтво, яке треба любити. Для того, щоб зрозуміти твір сучасного митця, необхідно знати історичний контекст його виникнення, а головне – розуміти світогляд автора, це дозволить осмислювати та інтерпретувати твір, зрозуміти його актуальність і форму реакції художника на будь-які події сьогодення, що і є метою авторів.

Науковці, які звертаються до проблем сприйняття contemporary art, зазвичай вказують на неоднозначну реакцію глядачів на незвичні форми та твори сучасних митців. Дана реакція часто пояснюється тим, що в сучасному творі головне – це ідея, для митця не має значення, якими засобами вона реалізована, тоді як глядач реагує по-іншому. Представники сучасного мистецтва вважають, що глядач має проявляти певний інтерес до новаторських форм творчості: «Інструкції, як зрозуміти мистецтво, немає. Головне – інтерес: ходити на виставки, читати рецензії, слухати критиків, і згодом сформується розуміння справжнього», – вважає сучасний український художник С. Захаров [1]. Тобто без активної зацікавленості глядача і його бажання зрозуміти твір сучасного митця очікувати нормальної реакції неможливо. Проте таке бажання не виникне само по собі. Для формування зацікавленості глядача має бути низка умов.

Перш за все до засобів активізації сприйняття сучасного мистецтва належить діяльність інституцій, які вивчають та пропагують різні актуальні мистецькі напрями і творчі досягнення художників. В Україні це PinchukArtCentre, Центр сучасного мистецтва М17 та приватний Музей сучасного мистецтва України (Київ), Музей сучасного українського мистецтва Корсаків (Луцьк), Центр сучасного

мистецтва Jam Factory Art Center та галерея «Дзига» (Львів), Галерея NT-Art (Одеса), Регіональний центр сучасного мистецтва «Арт-Шик Галерея» (Вінниця), Харківська муніципальна галерея, Музей сучасного мистецтва «Пласт-Арт» (Чернігов) та інші. Суттєве значення набувають і відділи сучасного мистецтва в традиційних художніх музеях, наприклад, у Національному художньому музеї України та Хмельницькому обласному художньому музеї.

Важливу роль відіграє долучення до мистецтвих акцій молоді, зокрема на художніх відділеннях закладів освіти це вже стає розповсюдженим явищем. Тут суттєве значення набуває і введення навчальних дисциплін, які знайомлять із сучасними художніми практиками, наприклад, «Основи сучасного мистецтва», «Сучасний АРТ», «Український модернізм», «Цифрове мистецтво» тощо. Крім теоретичного ознайомлення з історією розвитку актуального мистецтва, дані курси мають включати в свої програми творчий компонент. Студенти можуть розпочинати знайомство з новітніми формами живопису, виконуючи власну роботу «в стилі» якогось напрямку, в абстракції, беручи участь у мистецьких акціях, де вони долучаються до арт-проектів, наприклад, у перформативному виді творчості або створюючи художній об'єкт на актуальну тему, в мистецтві комп'ютерних технологій. При цьому важливо враховувати, що створення власних творчих робіт продемонструє різні підходи і різне розуміння актуальної форми творчості, бо «не існує правильного чи неправильного бачення, є тільки традиційне, “правильне” і творче, суб'єктивне сприймання. Кожен сприймаючий суб'єкт привносить в свої судження чисто особистий, суб'єктивний елемент, що не піддається об'єктивному аналізу. Суб'єктивний характер сприймання викликає найрізноманітніший емоційний ефект у різних осіб – в залежності від їх індивідуальних поглядів, смаків, темпераменту, рівня естетичного розвитку та особливостей психіки» [2].

Для широкої аудиторії важливу роль відіграють інтерактивні форми участі у мистецьких проектах, коли глядачі співстворюють разом з художниками твір і поступово починають розуміти ідею автора зсередини. В деяких випадках виникають ситуації обговорення того, що відбулося, в чому глядач взяв участь, що саме він виконав. Таким чином спільне розкриття художнього задуму допомагає зрозуміти художньо-естетичні прийоми та засоби створення твору сучасними митцями.

Активна участь студентів творчих спеціальностей у виставкових проектах сучасного арту сприяє розвитку асоціативного мислення, актуалізує творчу свободу, формує прагнення до оригінальності

та долучає до осмислення гострих подій сьогодення, на які художники реагують найнеймовірнішими засобами художнього висловлювання.

Для глядача важливо відкинути упередження та відкритися новому, щоб зрозуміти художню концепцію та задум автора. Допомогу в розумінні сучасного мистецтва надасть знання історичного контексту, це дозволить зрозуміти зв'язки між творами (ніноді спостерігаються зв'язки між класичними і сучасними творами) і точніше інтерпретувати їх. Суттєвим є звертання уваги на деталі. К. Яковленко радить звертати увагу на наступні моменти, які сприяють розумінню предмету/об'єкту сучасного мистецтва: це історичний та сучасний контекст, особистий контекст художника, експозиція, символи, зокрема – кольори, форми, об'єкти, композиція, техніка та матеріали [3]. Тут необхідно додати, що важливо побачити й те, як твір взаємодіє з простором. Глядацька активність формується і під час обговорення того, що відбувається, та у процесі відкриття нових перспектив, на що художники та критики мають звертати особливу увагу, вірно орієнтуючи глядача.

Таким чином, формування сприйняття та розуміння сучасного мистецтва відбувається у процесі взаємодії творця – твору – глядача, даний процес потребує зусиль з боку автора і рецепієнта, для чого використовуються різнобічні підходи і форми.

Література:

1. Що таке сучасне мистецтво і де його межа? URL: <https://gluzd.org.ua/articles/iak-podruzhytys-iz-suchasnym-mystetstvom/>
2. Біла І. М. Індивідуальні особливості сприймання, їх роль у конструюванні реальності. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ : Видавництво «Фенікс», 2012. Т. XII. Психологія творчості. Вип. 15. С. 62–68. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1677/1/14.pdf>
3. Яковленко К. Як зрозуміти сучасне мистецтво? Прості відповіді на прості запитання. 27 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/culture/862865-ak-zrozumiti-sucasne-mistectvo-prosti-vidpovidi-na-prosti-zapitanna/>